

Poljska vlada kritizira politiko zapadnih držav

Amerika in Velika Britanija nočeta izročiti
Poljski nemških vojni zločincev

Berlin, 29. apr.—Poljska vlada je ostro obsodila politiko zapadnih držav v Nemčiji. Britske oblasti je obdolžila, da nočejo kooperirati z njo glede povratka več tisoč oseb poljskega pokraja, ki so v Vestfaliji, britski okupacijski coni, na Poljsko. Druge obdolžitve so:

Amerika se upira restavriranju opreme, katere so Nemci gasegli na Poljskem v času okupacije, Poljski. Ameriške in britske oblasti nočejo izročiti Poljski nemških vojni zločincev, da bi prišli pred sodišča in dobili zaslužen kazni. Med temi so štiri nemški generali in Heinrich Kopf. Poljska vlada trdi, da so generali odgovorni za razdejavanje Varšave. Kopf je predsednik Spodnje Saksone, province v britski okupacijski coni.

Obdolžitve so bile izrečene že prej in so utemeljene. Uradniške zapadni okupacijskih sil so potisnile v zadrego. Nekateri Poljski so se naselili v Vestfaliji po zaključitvi prve svetovne vojne in postali nemški državljani. Najmanj šest tisoč Poljakov v Vestfaliji se je odločilo za vrnitev na Poljsko, toda čakati morajo na vlake, katerih odhod je bil odložen do 8. maja.

Med lastnino, ki še ni bila vrnjena Poljski, so poslaja bivejša poslastištva in konzulata v Berlinu. Poslopja so v oskrbi nemških upraviteljev v britskem predelu mesta. Poljski pravijo, da poslaja razpadajo, dočim morajo člani poljske misije stanovati v drugih hišah in plačevati stanarino.

Nadaljnja obdolžitve je, da se nemški list Tagesspiegel tiska v tiskarni židovske firme, ki je zdaj v Varšavi. Tiskarno so ameriške oblasti izročile nemškemu listu.

Zadeva nemških vojni zločincev je resna. Britsko sodišče v Herfordu je zavrnilo poziv poljske vlade, naj ji izroči Kopfa, ki je bil Hitlerjev administrator v Šleziji, sedaj pa je predsednik Spodnje Saksone. Poljska vlada trdi, da Kopf ni več na listi vojni zločincev.

Poskus za odvrnitev stavke

Člani federalnega
odbora prišli
v Chicago

Chicago, 29. apr.—Poskus za odvrnitev stavke železničarjev je bil storjen, ko sta dve izmed treh bratovščin naznanili, da bo stavka oklicana 11. maja. To sta bratovščini strojevodij in kurjačev. Bratovščina kretničarjev še ni objavila naznanila o oklicu stavke.

J. P. Shields, besednik bratovščin, je dejal, da je odločitev glede oklica stavke padla, ko so se pogajanja z železniškimi kompanijami razbila. Bratovščine zahtevajo zvišanje plače za 30 odstotkov in revizijo 25 delovnih pravil in regulacij. Kompanije so ponudile zvišanje za 15 in pol centa na uro in se izrekle za revizijo 15 pravil.

Člani federalnega posredovalnega odbora so dospeli v Chicago iz Washingtona. Načelnik odbora je Frank Douglass. Pred odhodom iz Washingtona je Douglass dejal, da se bodo člani odbora danes sestali z reprezentanti bratovščin in kompanij.

Douglass je izjavil, da bo storil vse za odvrnitev stavke železničarjev in izravnavo konflikta. Ako bo izbruhnila, bodo prizadete skoraj vse industrije.

Nemški generali, katere Poljska zahteva, so Smilo von Luetwitz, Nikolaus von Vormmann, Heinz Rheinhardt in Erich von Dem Bach Zelewski. Ti so skovali načrte za razdejavanje Varšave. Generale drže Američani, ki so informirali poljsko vlado, da jih potrebujejo in da ne bodo poslani na Poljsko. Znamenja so, da ne bodo kaznovani za storjeni zločin.

Domače vesti

Iz Clevelanda

Cleveland.—Iz Francije so bili pripeljani zemeljski ostanki vojaka Augusta J. Bizila, ki je padel v bitki 30. julija 1944, star 30 let in rojen v tem mestu. Zapuščata mater, tri brate, štiri poročene sestre in več sorodnikov. —Pri družini Frank Shamrov so se oglasile rojenice in pustile prvorojenke, pri družini Albert J. Miklavic pa prvorojenka. —To soboto se poročita Mary Laski in Jack Vehar iz Euclida, kakor tudi Mary Ann Bergant in J. E. Kirk.

Baldwin zahteva kongresno preiskavo

Amerika potrošila
\$4,000,000 v Italiji

New York.—(FP)—C. B. Baldwin zahteva kongresno preiskavo, ker je bila potrošena vsota \$4,000,000 iz sklada ameriške vlade v volilni kampanji v Italiji. To financiranje je znano pod imenom "Operacija X".

Baldwin je vodja kampanje za izvolitev Henryja A. Wallacea za predsednika Združenih držav. Da je Amerika potrošila štiri milijone dolarjev v Italiji v teku volilne kampanje, je razkril senator Bridges, republikanec iz New Hampshire.

"Amerika, ki namerava potrošiti 46 milijard dolarjev za oboroževanje v prihodnjih treh letih, se je vmešavala tudi v volitve v Italiji," pravi Baldwin v pismu voditeljem kongresa. "Znamenja so, da hoče vlada bankrotirati ameriško ljudstvo, da ohrani status quo v vseh krajih sveta."

Ameriške politične stranke

SOCIALISTI IN KOMUNISTI V ČEHOSLOVAKIJI SE BODO ZDRUŽILI

Praga, Čehoslovakijska, 29. apr.—Ekskuzivni odbor komunistične stranke in stranke socialnih demokratov je objavil skupno naznanilo o organizacijski in ideološki združitvi. Naglasil je, da je namen izognitev nespornosti v bodočnosti. Naznanilo pravi:

"Osrednji odbor bo objavil navodila v zvezi s pripravami za združitve. Skupna ideološka osnova bodo nauki Marksa, Engelsa, Lenina in Stalina, katere je zgodovina, zlasti zgodovina druge svetovne vojne, izpričala za močno orožje socializma. Na podlagi izkušenj in iz praktičnih razlogov bo organizacijsko osnovo tvorila komunistična stranka v Čehoslovakijski."

Zdenek Fierlinger, predsednik socialistične stranke, je pred objavo naznanila izjavil: "Komunistična stranka, ki je najmočnejša v Čehoslovakijski, mora dati naši skupni stranki organizacijsko podlago, njeno ideološko vsebino in svojostjo."

Wallace odgovoril predsedniku CIO

Zanikal je trditev,
da so komunisti ustanovili tretjo stranko

Des Moines, Ia., 29. apr.—Henry A. Wallace, kandidat za predsednika Združenih držav, je zanikal trditev Philipa Murrayja, predsednika Kongresa industrijskih organizacij, da so komunisti ustanovili tretjo politično stranko.

"Murray ve, da je njegova trditev bedasta," je rekel Wallace. "On bi moral tudi vedeti, da komunistem ni vprašanje, temveč monopolisti, ki narekujejo našo ottranjo in zunanjo politiko."

Wallace je v svojem govoru po radiu ponovno naglasil, "da je zblizanje med Ameriko in Sovjetsko unijo mogoče. Mrzla vojna se lahko zaključi med državama. Ljudje, ki ustrahujejo one, ki razpečajo naše petice, ne verjamejo v demokracijo. Ti dajejo komunistom ravnico, da lahko trdijo, da v kapitalistični družbi ni civilnih svobod. Mi hočemo dokazati, da so komunisti motivi. Obe stranki sta vojni stranki. Naša stranka je za mir."

Wallace je govoril tudi pred dijaki državne univerze v Des Moinesu. Dva klopota sta bila vržena, preden je zaključil govor. Eden je letel nad njegovo glavo in zadela neko deklico. Osebe, ki so vrgle klopota, so potem zasledile avtomobil in pobegnile.

Ruska princeza obsojena v Belgiji

Bruselj, Belgija, 29. apr.—Ruska princeza Aleksandra Obolenska je bila obsojena na osem let zapora po obravnavi pred vojaškim sodiščem. Spoznana je bila za krivo trgovanja z nemško armado v vojnem času. Sodišču je bila predložena evidenca, da je bila načelnica sedmih kolaboratorjev, ki so prodajali volno blago in žganje nemškimi vojaki. Njen profit v kupcih je bil \$204,000.

morajo poročati o stroških volilnih kampanj. Kakšno moralno in legalno pravico imamo mi do trošenja denarja za vplivanje na izid volitev v tuji državi? Iz katerega sklada je prišel denar za financiranje ameriške pustolovščine v tuji državi? Kdo je prispeval denar za financiranje dela takozvane Operacije X?"

KONGRESNI ODESEK ODOBRIL DODATNE RESTRIKCIJE

Namen je ustavitev komunističnih aktivnosti

PREISKAVA PROTI
DR. CONDONU

Washington, D. C., 29. apr.—Kongresni odesek za neameriške aktivnosti je odobril nadaljnje restrikcije drastičnega zakonskega načrta, čigar cilj je ustavitev aktivnosti ameriške komunistične stranke v prilogi Sovjetski uniji v Ameriki.

Restrikcije predvidevajo zaslišanje pred federalnim justičnim departamentom članov in voditeljev komunistične stranke ter komunističnih frontnih organizacij, ki se ne bi registrirali pri justičnem departamentu. Kongres bo na podlagi načrta, če bo sprejet, lahko izsilil akcijo justičnega departamenta proti komunistom.

Kazni za one, ki se ne bi registrirali, bodo zaporedne. Vsak dan odlaganja se bo smatral za prestop. Kazen za kršilce bo ječa do pet let in plačitev denarne kazni do pet tisoč dolarjev. Nedržavljanji, ki se ne bi registrirali, bodo deportirani.

Nobena organizacija ali posameznik, ki prispeva denar v sklad komunistične stranke ali v sklad frontnih organizacij, ne bo izvet od plačevanja dohodinskih davkov. Plačati bo moral davek od darovane vsote.

Kongresnik Thomas, republikanec iz New Jerseyja in načelnik odbora za neameriške aktivnosti, je naznanil, da bo delo v zvezi z načrtom dovršeno prihodnji teden. Avtor načrta je kongresnik Mundt, republikanec iz Južne Dakote. On je napovedal, da bo načrt sprejet v obliki kongresnih zakonov.

Mundt je dejal, da bo odesek zahteval od trgovskega tajnika Harrimana poročilo o dr. Edwardu U. Condonu, atomskem znanstveniku in načelniku federalnega biroja standardov, v sverhu preiskave. Dr. Condon je obdolžen zveze z ruskimi špioni. On je obdolžen odločno zanikal. Zanj so se zavzeli vodilni atomski znanstveniki. Obsojili so odesek za neameriške aktivnosti in naglasili, da ni nobenega dvoma o lojalnosti Condonu.

Unija CIO pretrga pogajanja

Opozicija proti
zvišanju plače

New York, 29. aprila.—Unija United Electrical, Radio & Machine Workers CIO je naznanila pretrganje pogajanj z General Electric Co. in Westinghouse Corp., ker sta vodili opozicijo proti zvišanju plače. Sledili sta korporaciji United States Steel. Albert J. Fitzgerald, predsednik unije, je ostro obsodil obe kompaniji, ker sta odbili zahtevo za zvišanje plače.

"Naključje ni, ker sta se obe uniri zvišanju plače," je dejal. "Življenski stroški stalno naraščajo. Delavci ne bodo držali križem rok, temveč podvzeli akcijo. Čisti profit General Electric Co. je znašal lani \$95,000,000, Westinghouse Corp. pa \$57,000,000. Izgledi so, da bosta naredila še večji profit letos."

Zidje v ameriški coni dobili več živil

Frankfurt, Nemčija, 29. apr.—Odmerki živil židom v ameriški okupacijski coni v Nemčiji so bili zvišani, pravi naznanilo ameriške vojaške vlade. V okupacijski coni je okrog 150,000 židov.

Sporazum o pre- mirju v Jeruzalemu

Zidje okupirali pre-
del arabskega mesta

Lake Success, N. Y., 29. apr.—Svet poverjenosti Združenih narodov poroča, da je pridobil žide in Arabce za sklenitev premirja v starem delu Jeruzalema, kjer so svetišča kristjanov, židov in muslimanov. Reprezentanti židov in Arabcev so dali zagotovilo, da bo izdan ukaz za ustavitev streljanja.

Dogovor o premirju so sklenili reprezentanti židovske agencije in arabskega vrhovnega odbora. Premirje ne velja za novi del Jeruzalema. Vsa prizadevanja, da se premirje raztegne na vse mesto, so se izjalovila.

Moshé Shertok, reprezentant židovske agencije in Jamal E. Hussein, podpredsednik arabskega vrhovnega sveta, sta načelno odobrila pogoje premirja. Okrog 25,000 Arabcev in 2,500 židov biva v starem delu Jeruzalema.

Delegati Združenih narodov konferirajo dnevno z židi in Arabci, da jih pridobijo za sklenitev premirja za vso Palestino, toda doslej niso dosegli ničesar. Bitke med židi in Arabci se nadaljujejo, odkar je generalna skupščina Združenih narodov sprejela načrt glede razdelitve Palestine na dve državi. Ameriška delegacija, ki je izšla sprejeti načrta, je pred nekaj tedni revidirala svoje stališče. Zavrgla je načrt in predlagala, naj pride Palestina pod poverništvo Združenih narodov. Nobena izmeda ni, da bo njen predlog sprejet.

Jerusalem, Palestina, 29. apr.—Enote podtalne židovske armade Irgun Zvai Leumi so okupirale predel Jafe, arabskega mesta. Židovska zastava je zavihrala nad mejo Hassan Beg.

Prodiranje enot podtalne armade v predel je podpirala židovska milica Haganah. Naskočila je predmestja Jafe in sili zasledila. Britski letalci so metali bombe na židovske pozicije pri Bat Yamu, predmestju Jafe.

Transjordanjski kralj Abdullah je dejal, da je njegova arabska legija zasedla Jeriho, palestinsko mesto v bližini Jeruzalema.

Odslužitve avtnih delavcev v Detroitu

Detroit, Mich., 29. apr.—Korporacija General Motors je odslužila 100,000 delavcev zaradi pomanjkanja jekla in premoga. Naznanila je, da bo nadaljnjih 100,000 delavcev odsluženih prihodnji teden.

VZPOSTAVITEV KONTROL NE BO REŠILA PROBLEM, PRAVI SENATOR

Washington, D. C., 29. apr.—Senator Wherry, republikanec iz Nebrasko, je dejal, da vzpostavitev kontrol, ki so bile v veljavi v vojnem času, ne bo rešila ameriških problemov. Bila bi korak v smerenitev Amerike v policijsko državo.

Senator je okrcal predsednika Trumana, ki je predlagal vzpostavitev kontrol kot sredstvo v pobijanju inflacije. Obdolžil ga je, da podžiga vojno histrijo.

"Največje nevarnosti bodočnosti Amerike—nova vojna in stalno dvigavanje cen—so izrodek tajnih kupcij in dogovorov, ki so bili sklenjeni v Jalti, Teheranu in Potsdamu," je rekel Wherry. "Prizadevanja za zaščito svobode v drugih državah se bodo izjalovila, ker je možnost, da bomo izgubili svobodo doma."

Amerika bo podpirala protisovjetski blok

Strategija državnega tajnika Marshalla in
senatorja Vandenberg. Kongresni odesek
naznanil zaslišanje

Washington, D. C., 29. apr.—Prvi koraki, da se sankcionira ameriška pomoč novemu protisovjetskemu bloku v Evropi, katerega tvorijo Velika Britanija, Francija, Holandija, Belgija in Luksemburška, so bili storjeni. V prihodnjih 50 dneh bo formuliran nov posojilno-najemniški program glede pošiljanja orožja in drugega vojnega materiala protisovjetskemu bloku.

Strategijo sta formulirala državni tajnik George C. Marshall in senator Arthur Vandenberg, vodilni republikanski arhitekt ameriške zunanje politike v višji zbornici. Vandenberg je načelnik senatnega odbora za zunanje zadeve.

Načrti, nanašajoči se na ameriško pomoč protisovjetskemu bloku, so povezani s kongresnim pritiskom za akcijo, katere cilj je revizija pravice vetiranja, katero imajo člani varnostnega sveta Združenih narodov. Odesek za zunanje zadeve niže kongresne zbornice je naznanil zaslišanje o načrtih. Pričelo se bo prihodnji tork.

Kot prva priča bo nastopil pred odeskem Warren R. Austin, načelnik ameriške delegacije pri Združenih narodih. Časovni element v sestavljanju programa ameriške pomoči protisovjetskemu bloku se bo upošteval, ker so se republikanci, ki imajo večino v obeh zbornicah, izrekli za zaključitve zasedanja kongresa 18. junija, dan pred konvencijo svoje stranke.

Doznava se, da sta se Marshall in Vandenberg sporazumela, da mora kongres sankcionirati pomoč protisovjetskemu bloku pred zaključitvijo zasedanja.

Progresivna stranka ustanovljena v Washingtonu

Seattle, Wash., 29. apr.—Progresivna stranka je bila ustanovljena na konferenci v tem mestu. Njena kandidata za predsednika in podpredsednika Združenih držav sta Henry A. Wallace in senator Glen H. Taylor. Konferenca se je udeležilo dva tisoč delegatov. Sprejeta je bila resolucija za preklic Taft-Hartleyevega protidelaškega zakona. Za načelnika stranke je bil izvoljen R. H. Flunt, za tajnika pa bivši kongresnik Jerry O'Connell.

VZPOSTAVITEV KONTROL NE BO REŠILA PROBLEM, PRAVI SENATOR

Washington, D. C., 29. apr.—Senator Wherry, republikanec iz Nebrasko, je dejal, da vzpostavitev kontrol, ki so bile v veljavi v vojnem času, ne bo rešila ameriških problemov. Bila bi korak v smerenitev Amerike v policijsko državo.

Senator je okrcal predsednika Trumana, ki je predlagal vzpostavitev kontrol kot sredstvo v pobijanju inflacije. Obdolžil ga je, da podžiga vojno histrijo.

"Največje nevarnosti bodočnosti Amerike—nova vojna in stalno dvigavanje cen—so izrodek tajnih kupcij in dogovorov, ki so bili sklenjeni v Jalti, Teheranu in Potsdamu," je rekel Wherry. "Prizadevanja za zaščito svobode v drugih državah se bodo izjalovila, ker je možnost, da bomo izgubili svobodo doma."

Oba sta izjavila, da se akcija ne sme odložiti do januarja prihodnjega leta, ko se bo novi kongres sestal na zasedanju.

Marshall se je posvetoval o programu pomoči protisovjetskemu bloku z načelniki obrambnega, vojnega in mornaričnega departamenta. Ena se je se udeležil tudi John F. Dulles, republikanec, ki se smatra za veččlana v zunanji politiki. Ako bo program pomoči odobren, bo Amerika zavrgla staro tradicijo proti sklepam vojaških zvez z evropskimi državami.

Obsodba vojne proti komunistom

Bajoneti in bombe
ne bodo rešili
problemov

Boston, Masa., 29. apr.—Svet škofov metodistične cerkve je na svoji konvenciji obsodil "sveto" vojno proti komunistom in naglasil, da bajoneti in bombe ne bodo rešili problemov. Socialna pravičnost za ameriške delavce in večja pomoč Evropi sta najboljši odgovor komunistu.

Škofje, voditelji svoje cerkve, katere tradicija je pacifiistična filozofija, so zavzeli stališče odločne opozicije proti vsem američnim svetovno vojni komunizmu. Njihovo plediranje za pravice organiziranih delavcev se smatra za važen dogodek.

Na konvencijo je dospelo 63 škofov in 758 delegatov, predstavnikov metodistične cerkve, ki ima 9,000,000 članov v Ameriki. Med drugimi je govoril škof G. Bromley Oxnam iz New Yorka. Dejal je, da metodistična cerkev zavrača komunizem in poudarjal, da se ga lahko porazi le z ustanovitvijo ekonomske pravičnosti in ravnega bratstva.

"Ideologija se ne more zadušiti s strupenimi plini in ne uničiti z atomskimi bombami," je dejal Oxnam. "Komunizma ne more poraziti zveza med demokracijo in fašistično državo. Fašizem še vedno predstavlja nevarnost."

Konvencija bo trajala deset dni. Sklicana je na vsaka štiri leta. Škofje in delegati so se izrekli proti vojaški konspiraciji in obvezni vojaški službi. Izjavili so, da Amerika potrebuje več demokracije, da bo Evropa lahko dala zgled za posnemanje.

Ameriška vojska bosta prišla pred sodišče

Frankfurt, Nemčija, 29. apr.—Dva ameriška vojska bosta postavljena pred sodišče, ko bo sedanja preiskava končana, na obtožbo, da sta razžalila dva ruska častnika, pravi naznanilo ameriške vojaške vlade. Vojska sta Robert Osolonski in John R. Murphy.

Vojaki stražijo mejo Nikaragve

Managua, Nikaragva, 29. apr.—Vlada je poslala vojaške čete v strateške kraje ob meji med Nikaragvo in Kostariko. Vojaki stražijo mejo, da preprečijo invazijo revolucionarnih kostariških sil Nikaragve. Akcija je bila podvzeta, ko je bila vlada informirana, da kostariške sile prodirajo proti meji Nikaragve.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna na Zdravstveno druzbo (Ivan Chingol) in Kanado \$6.00 na leto, \$4.00 na pol leta, \$2.00 na četrt leta; na Chicago in okolice Cook Co. \$8.50 na leto, \$4.75 na pol leta; na inozemstvo \$11.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$8.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cena oglasa po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenarodnih članov se ne vrnejo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drama, pesmi itd.) se vrnejo poljateljju le v slučaju, če je priložil poltine.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communication, and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts such as stories, plays, poems, etc. will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s Nalogi:

PROSVETA

2657 - 56 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Naj živi Prvi maj!

Prvi maj, mednarodni delavski praznik, je zopet tu. V Ameriki, najmočnejši kapitalistični deželi z največjim delavskim razredom, je ta praznik, žal, zelo malo upoštevan; v resnici je upoštevan veliko manj kakor je bil na primer pred 30 in več leti, ko je delavstvo tudi v tej deželi v marsikakem mestu ali pokrajini praznovalo ta mednarodni praznik z velikimi pohodi, demonstracijami in shodi. V premovalni industriji, v organiziranih predelih, je pred prvo svetovno vojno in deloma še pozneje: do Lewisovega podviga na krmilo UMW, na 1. maja navadno počivalo vse delo, ali pa je bil obrat zelo omejen. Prav tako v oblačilni industriji, kjer so se razvile "socialistične" unije, in več ali manj tudi po drugih industrijah in organiziranih strokah, kamor je segal socialistični vpliv.

Danes je med ameriškim delavstvom ta mednarodni praznik bolj malo poznan in vse premalo upoštevan. V večji ali manjši meri ga praznujejo leto za leto le v nekaterih večjih mestih, na primer v New Yorku, Chicagu etc., kjer je več ali manj radikalnega gibanja in kjer se je ohranila tradicija Prvega maja. Med redkimi delavskimi organizacijami, ki so ohranile to tradicijo, je tudi naša jednota; prav tako naša kansaska društva, kjer že 40 let praznujejo ta praznik pod okriljem svoje federacije. V tem so naša kansaska društva s svojimi starimi delavsko zavednimi koreninami lahko zgled ne samo vsem našim društvom, marveč tudi vsem delavcem.

Velika ironija je v tem, da je bila ideja mednarodnega delavskega praznika porojena v Ameriki. In sicer se je ta ideja porodila okrog leta 1885 kot del velikega delavskega gibanja za skrajšanje delovnika na osem ur. Na konvenciji tedaj mlade Ameriške delavske federacije je neki delegat predlagal, naj organizirano delavstvo proglasi 1. maj za svoj praznik in demonstrira za skrajšanje delovnika na osem ur. Ideja je bila sprejeta in kilcu Prvega maja se je odzvalo tisoče delavcev po vseh mestih, kjer je bilo kaj sluha o delavskem gibanju. Demonstracijam so se pridružili tudi drugi delavci, ki so hrepeli po uniji in skrajšanju delovnika. Toda takoj naslednje leto je ta ideja dobila velik udarec v Chicagu v znanih haymarketskih demonstracijah, kjer je neki agent-provokator vrzel bombo, ki je ubila par policajev, nakar je reakcija škrom dežele zagnala huronski krik in z antirdečarsko historijo zadušila za več let gibanje za skrajšanje delovnika.

Ameriška delavska federacija je potem opustila ta praznik, dasi je instruirla svojega zastopnika, ki ga je poslala na delavsko zborovanje v Evropo, naj priporoča 1. maj za mednarodni delavski praznik. To je bilo leta 1887. Dve leti pozneje je bil na prvem kongresu Prve internacionale doležen 1. maj za mednarodni delavski praznik. Ironija je bila tudi v tem, dasi je ta ideja prišla iz vrst ameriškega organiziranja delavstva, se je ADF umaknila iz tedaj nastajajočega mednarodnega delavskega in socialističnega gibanja in se oklenila "pure and simple" trade-unionizma.

Toda kljub temu, da se je ADF umaknila v svojo poljevo hišo, je Prvi maj v kratkih letih postal resničen mednarodni delavski praznik. Oklenilo se ga je zlasti delavstvo širom Evrope in na ta dan prirejalo veličastne delavske demonstracije. Postal je praznik delavskega vstajenja, na katerega se je delavstvo širom Evrope pripravljalo tedne in mesece. Ta praznik je dobil odmev tudi na drugih kontinentih—povsod, kjerkoli in kamorkoli je prodrla delavska zavest. V Evropi je postal tako močna tradicija, da je 1. maja osvojili tudi Hitler in ga proglasil za nacistični delavski praznik. To je bilo seveda popolno perverziranje idej in simbolizma Prvega maja. Ampak nacifašizem ni perverziral samo teh idej, marveč tudi druge.

Ker se je po formiranju socialistične stranke leta 1901 tega praznika začelo oklepiti tudi ameriško zavedno delavstvo, se je v tej deželi pojavilo gibanje za ustanovitev lastnega, to je ameriškega delavskega praznika. Ideja je prišla iz vrst unijskega gibanja na vzhodu in takoj našla odmev med poslanci in politiki starih kapitalističnih strank. Državne zbornice so druga za drugo pričele proglašati prvi ponedeljek v septembru za Labor day, v prvem Wilsonovem terminu pa ga je kongres proglasil za narodni delavski praznik.

Toda ameriški Labor day še od daleč ni postal to, kar je na primer v Evropi postal Prvi maj, katerega si je delavstvo samo določilo za svoj praznik. Ameriški Labor day je postal praznik izletov več ko pa kaj drugega. Prvi maj pa je še vedno Prvi maj—simbol delavske zavednosti, delavskega vstajenja, enako: pravosti, bratstva in svobode ter nove socialistične civilizacije, v kateri bo izginilo izkoriščanje človeka po človeku, v kateri se bo uresničilo načelo: eden za vse, vsi za enega.

Zarja te nove človeške družbe se že dviga na vzhodu in se širi proti zapadu. Porojena je bila pred 30 leti v prostrani Rusiji na krilih velike revolucije, bila tam karantirana in več ali manj izmalčena radi groženj in zarot in pritiska s strani svetovne reakcije. S porazom Hitlerjeve Nemčije in Mussolinijeve Italije je razprostrla svoja krila tudi nad vzhodno in jugovzhodno Evropo, kjer si je izbičano in križano in akoci dolga stoletja zatirano ljudstvo pričelo graditi novo civilizacijo. Njene porodne bolečine so velike in težke, toda delovno ljudstvo jih bo premagalo in si na razvalinah starega, slabega, krivičnega reda zgradilo novo družbo bratstva, svobode in enakopravnosti. Vse to za one, ki so pripravljene delati in prispevati k skupnosti. Kdor ni pripravljen delati za skupnost in prejemati svoj delež od skupnosti, bo pohojen in izločen kakor trot in škodljivec. Tak je zakon velikih socialnih preobratov.

Vzelo bo še generacijo, morda dve, morda več, predno bo v Evropi—in lahko še kje drugje—vzcvetela nova civilizacija v vsej

Novice, naše delo in drugo

Cleveland, O.—Več rojakov in rojakinj me je že vprašalo, zakaj bolj pogostoma ne pišem v Prosveti, kot sem prejšnje čase. V tem smislu sem prejel že tudi več pism. Pravijo, da radi čitajo moje dopise. Resnica je, da ne pišem več tako pogostoma v naše liste, in še to, kar pišem, so večinoma vabila na naše clevelandake priredbe, katerih imamo v metropoli več kot preveč, to pa iz razloga, ker pade delo večinoma na rame enih in istih oseb.

Naj omenim samo nekatere bolj važne stvari in zadeve. Tukaj smo se v prvi vrsti zavzeli za progresivno stranko in njenega kandidata Wallacea. Vsi, ki smo v odboru, imamo veliko dela, saj in sestankov, poleg tega pa nabiramo podpise in pripevke.

Druge važne zadeve je zbiranje prispevkov za naše tožene časopise. Tudi s tem je veliko dela, saj, sestankov itd. Dalje nabiramo podpise za proti vojni in sedaj pa se pripravljamo za proslavo 35-letnice naše zadruge.

Poleg teh važnih zadev imamo v Clevelandu mnogo društvenih in kulturnih priredb. In človek, ki se zanima za take napredne stvari, ne more stati ob strani, ampak želi pomagati, naj si bo z reklamo, prodajanjem vstopnic v predprodaji, ali pa s kakim delom na prireditvi. Podpisani navadno prevzame čez prodajo trošnih listkov, čeravno je v zvezi s tem delom velika odgovornost.

Vsem našim delavcem, ki sodelujejo pri teh priredbah na ta ali oni način, gre vse priznanje in čast, vsem onim, ki stoji ob strani, povrhu pa še kritizirajo in škodujejo stvari, pa—narodno figo!

Naj še omenim, da se v Clevelandu in okolici ljudje zelo, zelo zanimajo za tretjo stranko in Wallacea, akoravno mu od druge strani mečejo polena pod noge. Smirarska kampanja proti novi stranki in Wallaceu pa se bo še bolj razvila pred volitvami. Strupena kapitalistična propaganda je zastupila mnogo mladih ljudi proti Wallaceu, zlasti pa so zapeljali veterani. Človek se čudi vsemu temu. Mnogi veterani so poiskali strohote zadnje vojne na lastni koži, a se sedaj pustijo zapeljivati od kapitalistov, ki so zanečeli zadnjo vojno in bi radi ponovno potisnili svet v tretjo svetovno vojno, ki bo še veliko hušja, če se enkrat vname.

Kaj pa so dali kapitalisti veteranom? Ej, mnogi se dela nimajo in ne stanovanja, tako da morajo živeti v barakah, ali pa se stiskajo doma pri starših ali drugih sorodnikih. Kaj pa so jim ti paraziti obljubljali pred vojno? Vse so jim obljubljali, seve, vse tiste obljube so šle po vodi. Težko je razumeti, kako morejo biti veterani tako zapeljani in še nadalje verjamejo kapitalistom. Prišel bo čas, ko se bodo še bridko kesali. Le naj sovražijo Wallacea in tretjo stranko, le naj verjamejo, da je Wallace komunist. Tisti, ki to verjamejo, so navadni bedaki! Toliko o tem.

Nekaj besed o tožbi in tožitelju Gabrovšku. Dan za dnem hodim od hiše do hiše za mojim poslom. Slišim veliko vprašanj glede tožbe. Kaj je s tožbo? Ali je že prišla na dnevni red? Tako sprašujejo ljudje, zamo pa se zgražajo nad tožiteljem. Zgražanja pa ne slišim samo med naprednimi rojaki,

svoj veličini in v obilici rodila svoje sadove, kakor tudi razvila novo svobodo, to je izločila vse trote in ustvarila novega človeka. Ta proces je počasen, težak, posejan z zmotami in križevimi postajami. Toda kjer je cilj jase, volja trdna in nameni čisti, posvečeni blagostanju in sreči skupnosti, se vse doseže in tudi premoste vse ovire.

Evropa, posebno vzhodna Evropa s prostrano Rusijo vred koraka v smer nove, socialistične civilizacije. O tem ni nobenega dvoma. Dvom pa je, da li se bo ta veliki sen uresničil, kajti nad človeštvom zopet vise temni oblaki, ki nosijo v sebi možnosti nove svetovne vojne, v kateri zna izginiti vsa tako znana zapadna civilizacija s kapitalizmom in socializmom vred. V interesu vseh dežel, vseh narodov je, da se ti oblaki čim prej razpršijo. Tej borbi je posvečen tudi Prvi maj, simbol srečnejših dni za vse človeštvo.

Slava Prvemu maju, nositelju nove civilizacije!

Graditelji prvega kamiona tovarne avtomobilov v Sloveniji.

ampak tudi med dobrimi katoličani.

Podpisani ne bi bil rad v Gabrovškovi koži, prav tako ne v koži njegovih nesramnih pomočnikov. Tudi ne bi hotel biti v koži pisunov pri A. D. Posebno pa ne v koži onih par naprednjakov, ki so se podali in pišejo v A. D. Ha, ha, ha! Dober tek, fantje! Vi ste možaki in pol! Haha! Jaz se ne bi nikdar tako ponižal, kajti pri tistem časopisu so brez vsake sramote in izobrazbe. In da se nekateri "naprednjaki" tam mažejo!

Ta "svetovni" list piše z vsakim dnevom večje neumnosti. Sedaj agitira z vso lhto, da bi dobili čim več izdajalcev v Ameriko. Ako so bili zapeljani, zakaj se ne vrnejo domov in se izkažejo za poštenjake? Kdor je poštenjak in vsaj delno nedolžen, se lahko vrne domov in se mu ne bo nič zgodilo. Samo pomislite, med nami, poštenimi in lojalnimi ameriški državljani, se naj bi naselila taka zygarska pakaža! Dovolj o tem.

Tukaj smo imeli precej časa lepo vreme, pred nekaj dnevi pa je bila velika slana in škodovala sadnemu drevju, ki je bilo že v cvetju. Nad delavsko in farmersko ljudstvo pride vedno več slabega kot dobrega.

Zaključujem in pozivam vse pravoverne, da delujejo za Wallaceovo izvolitev in ojačanje progresivne stranke, kajti slabše ne more biti, če zmaga Wallace, kot če zmaga republikanci ali Truman, ki nas potiska v gospodarsko in politično propast.

Anton Jankovich.

Po Prešernovem koncertu

Chicago, Ill.—Že več let imam navado, da se oglasim po Prešernovem koncertu: to storim tudi danes. Sicer je že Milan Medvešek omenil v svoji koloni, da je bila dvorana polna, program posetnikom všeč in da se je občinstvo "imenitno zabavalo".

Torej naj velja Milanova ugotovitev in ne bom stvari ponavljal.

Navadno se pred prireditvijo oglašam, kdo vse nastopi na programu. Jaz tega nisem storil v vabilu pred koncertom, ker se včasih pripeti, da se katera oglašena točka iz kakega vzroka ne vzprizori. Ker je na splošno navzočim program ugajal, naj povem, kdo jih je zabaval.

V pevskih točkah je nastopil Prešeren dvakrat, v zboru je pel solo M. Komar. Ženska zveza je nastopila enkrat. Instrumentalni kvartet so vzprizorili J. Ma-

rinich ml., R. Woods, Ch. Kulisek in L. Bury. "Lipe gre v Ljubljano" sta v kupletu nastopila Joe Fajfar in Stanko Mozina st. V naslednjih štirih točkah: "This was the Army", "Sunday afternoon in Slovenia", "Preseren pretenders" in "Night and Day" so nastopili sledeči: J. Kovich, A. Bavetz, S. Kuznik, W. Kovacic, J. Rokavec, S. Mozina ml., A. Braun, J. Marinch ml., A. Iskra, J. Rosman, F. Leben, E. Udovich, Alice Bursa, Angeline Hode in Rosemary Merhout.

Nekateri so nastopili v vseh točkah, drugi le v nekaterih, a vsi so vsak svojo nalogo dobro izvršili.

Včasih se primeri, da je kaka točka slabša od drugih, to pot bi pa skoraj težko izbral, da je ena boljša od druge, ker vse so navzoči odobraval v burnim aplavzom.

Do tu sem omenil le one, ki so posetnike zabavali, a kje so pa oni, ki so njim stregli z jedjo in pijačo, kakor tudi mnogo raznih del, ki so jih vsak na svojem mestu vestno vršili. Vsi ti so ravno tako pomembni za uspešno prireditev, kot diletanti na odr. Jaz niti ne vem vseh imen raznih delavcev, ki so tako marljivo pomagali.

Prisrčna hvala vsem skupaj! Sicer je to bolj pičlo plačilo za trudapolno delo, vendar pa je to edin način, na katerem stoji kulturne organizacije. Nekdo se mora truditi brezplačno, ako hočemo, da imamo pevski zbor in redne koncerte. Dokler je dovolj takih, ki so pripravljani delati in pomagati, tako dolgo še gre, kadar zmanjka zadostnih moči, potem začne polagoma hirati. Kakor je vse drugo na svetu odvisno od dela, tako je tudi Prešeren. Do zdaj smo imeli vedno dobre moči in upam, da jih bomo imeli tudi v bodoče.

Hvala lepa društvu Slovenski dom 86 SNPJ, ki se je korporativno udeležilo tega koncerta! Pa naj so naši "nortajdanci" vedno dobri podporniki Prešerna.

Naš častni član Viktor Zupančič je sva dan priredbe obhajal tudi svoj rojstni dan. Radi bi ga bili malo počastili ob taki priložnosti, pa je bilo vso preobilnega dela nemogoče. Viktor je Prešernov stalni prodajalec trošnih listkov že od vsega začetka, kakor je bil tudi pot, in tudi drugače velik podpornik zbora. Radi tega mu na tem v imenu Prešerna čestitam! Če je že tudi malo pozno, mu želimo, da bi bil zdrav in vesel med nami še mnogo let!

Končno naj se zahvalim tudi vsem posetnikom za moralno in gmočno podporo ter se priporočam tudi v bodoče.

Sedaj pa še nekaj: Prihodnjo nedeljo, 2. maja, bo v dvorani SNPJ zopet privlačen program, ki ga podajo skupne podružnice SANSa. Igrana bo šaloigra "Oj, ti vražji fant". Že ime je privlačno, zato bomo gotovo šli pogledat tega vražjega fanta. Prešeren bo tudi sodeloval. Mogoče bo kaj drugega povrhu. Gotovo bo kdo bolj podrobno opisal vso stvar.

Da je prebitek te priredbe namenjen za svobodni tisk, to vam je že gotovo znano, zato kličem s pesnikom Prešernom: "V sovravnike z oblakov rodu naj našega trešči grom!"

Anton Udovich.

Poročilo o clevelandskih aktivnostih

Cleveland, O.—Se dobro ne skončamo enega našega dela, smo že v pripravih za druge naše aktivnosti, za narodne, društvene in druge prireditve.

Sedaj delamo za našo skupno veliko prireditev tukajšnjih SANSovih podružnic, št. 39, 48 in 106, ki bodo skupaj podale 30. maja program, in sicer ob priliki zborovanja izvršnega in širšega odbora SANSa, ki se bo vršilo v Clevelandu v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave.

Odbor za to prireditev se je obrnil za sodelovanje na naše kulturne sodelovalce, pevske zborove itd., da se na ta način poda lep kulturni program, kakšnega naš napredni Cleveland vedno zmoro podati.

Seveda bodo nastopili tudi razni govorniki. To so na primer predsednik SANSa F. A. Vider ter še vedno bojevit E. Kristan. Kristana ni potrebno posebno predstavljati. Slišimo ga vedno radi, ko nastopi kljub svoji visoki starosti. Dalje bo tudi govornik iz glavnega odbora "Wallace for President" v Clevelandu.

Pri pevskem delu programa bodo sodelovali pevski zbori Jadran, Slovan in Zarja, solistinja pa bo miss Florence Umetič.

Živa slika, ki jo bo aranžiral naš tajnik SDD Vinko Coff, bo simbolizacija današnjih vzburkanih časov. Kot vedno, upamo, da bo Coff tudi ob tej priliki podal neka lepega in času primernega.

O celotnem programu prireditve bo seveda poročano pozneje. Prosil pa bi naše zavedne rojake in rojakinje v Clevelandu, da se že danes odločijo za to prireditev, ki se bo vršila 30. maja. Vstopnice so že sedaj v prodaji in krožijo med našimi društvami. Cena je v predprodaji 75 centov, kar je v ozirom na tako lep program, ki bo podan, zelo nizka vsota. Upamo in pričakujemo, da bodo društveni tajniki poskušali razpečati vse vstopnice in nam pomagali, da bo udeležba pri koncertu rekordna. Program se bo pričel ob 4. uri popoldne.

Tukajšnja podružnica št. 48 SANSa je na dveh svojih zadnjih sejah razpravljala o možnosti, da se tudi v naši 32. vardi ustanovi klub "Wallace for President". To bi bilo potrebno podvzeti, ne samo, da se zainteresira naše rojake progresivnega mišljenja, ampak tudi vso javnost v 32. vardi.

V ta namen je naša podružnica izvolila 5 članov-zastopnikov, ki bodo zastopali našo podružnico št. 48 pri klubu "Wallace for President". Podvzeli smo korake in s pismi sklicali prvo sejo, na kateri je bil takoj izvoljen začasni odbor, katerega naloga je, da bo organiziral močan klub, ki bo nadaljeval pot k svojemu cilju. Razdelile so se tudi peticije za zbiranje podpisov, da se Wallace postavi na glasovnico. Da ste samo videli naše navdušene mlade in stare, ki so šli na delo, da bi dobili čimveč podpisov! Republikanci kot demokrati še vedno delajo

Filmski magnat Cecil B. De Mille je izgubil bitko pred socialistom. Leta 1944 ni hotel unijti plačati dolarja sponzorstva za politično akcijo in bil radi tega suptendiran iz Federacije filmskih in radijskih umetnikov. To akcijo je smatral za nelegalno in je na sodišče, ki pa je odločilo proti njemu.

z raznimi zakoni velike težave in ovire neodvisnim kandidatom. Zato se bo potrebno boriti, da se demokratične pravice spravi nazaj v tir, in sicer v smislu ustave Zedinjenih držav.

Na seji 19. aprila so bile te peticije v velikem številu vrnjene. Naš zavedni rojak Matt Petrovich jih je kot notar potrdil in podpisal, nakar se jih je takoj izročilo odboru. Lahko se reče, da jih je bilo cel hrib!

Na tej seji je bil izvoljen stalni odbor, katerega naloga bo, da bo gledal in delal tako, da bo Wallace pri prihodnjih volitvah dobil čim več glasov v naši vardi. Ljudje so navdušeni za Wallacea.

Na tej seji so bile zastopane tudi druge narodnosti: Italijani, Nemci, Madžari in naši bratje Hrvati. Ta klub bo zelo močna poštojanka v naši vardi. Organizator nam je pojasnil vse ovire, naloge, cilje in organizatorično delo, ki ga moramo vsi skupaj izvršiti.

Novo izvoljeni, stalni odbor bo poleg začasnega vodil klub do prihodnjih volitev. V odboru se nahajajo člani raznih narodnosti. Financo pa je prevzel naš rojak Anton Brencic. Podpredsednik je mlad in navdušen študent, ki pohaja tukajšnjo univerzo Western Reserve. Kot nam je poročal, so se tudi dijaki na univerzi organizirali in ustanovili Wallacev klub.

Imen vseh članov odbora si nisem žepisal, kar pa končno ni velikega pomena. Glavno je, da so vsi sprejeli poverjeno jim delo z velikim navdušenjem. Na prihodnji seji se bo izvolilo še nadaljne člane kluba, kot publiki odbor, odbor za financo itd.

Navzoči so prispevali po nekaj dolarjev za upravo kluba. S tem se je delo za izvolitev Wallacea v naši vardi začelo in obeta roditi obilo sadu. Naše rojake pa prosimo, če ste proti vojni in za mir in prijateljstvo med vsemi narodi sveta, če ste za prave demokratične pravice vseh Američanov, pridružite se nam! Pridružite se k temu vedno naraščajočemu Wallacevemu gibanju! V naši deželi reakcija dviga glavo in pred nami se nahajajo resni časi. Zato je naša dolžnost, da kot Američani branimo državljanske pravice, ki so nam zjamčene v ustavi.

Tukajšnji pevski zbor Jadran je ponovno v nedeljo 11. aprila imel triumfalen uspeh s svojo opereto "Pri treh mladenkah". Jadran si je dal težko nalogo, ko je podal to Schubertovo delo že vdrugič na naš odru. Jadrančani se ne morejo pritoževati, da jih narod ni nagradil za njih delo s svojo prisotnostjo. Posetnikov je prišlo toliko, da so se mnogi morali vrniti domov, ker ni bilo prostora za vse. Ravno tako se je zvečer kar trlo naše mladine.

Ta opereta je bila podana v režiji Vinkota Coffa, glasbo pa je vodil pevovodja Krabec. Poleg pevcev Jadrana smo tudi vsi ostali veseli tako lepega moralnega in finančnega uspeha, katerega je doživel Jadran. Ta zbor vedno rad prispeva po svoji moči za naše narodne svrhe in upamo, da bo tudi v bodoče finančno podprl, kar je našega.

J. F. Durn.

V nedeljo vsi v dvorano SNPJ!

Chicago, Ill.—Ne zamudite udeležiti se priredbe, katero bo priredil centralni odbor SANSovih podružnic, društev in klubov v nedeljo, 2. maja, v dvorani SNPJ, 2657 So. Lawndale ave.

Na programu bo zbor Prešeren in zelo zanimiva šaloigra z imenom "Oj, ti vražji fant".

Po programu bo seveda ples in prsta zabava; za lačne in žejne bo dobro preskrbljeno.

Obenem opozarjam vse tiste, ki imajo knjižice za to prireditev, da jih vrnejo tajniku centralnega odbora najkasneje do nedelje, 2. maja, popoldne, (to lahko storite tudi na prireditvi), ker drugače bi se knjižice ne upoštevale. Prosimo, storite to gotovo!

F. S.

PRED SONČNIM VZHODOM

NOVELE

ANTON INGOLIČ

(Nadaljevanje)

"Halo! Pero Milič! Oče vam je prišel v goste. Nimam nikogar, ki bi ga pripeljal k vam. Pridite k vohodu, tu vas čaka!"

"Takoj, takoj!"

Pomisli sem trenutke. Zdaj velja biti hladnokrvni in nagel.

"Halo, vratar Tomič! Čakaj trenutek! Pošlji očeta proti pisarniški stavbi, počakal ga bom pred vrati."

Odložil sem slušalko in se ozri. Nekam čudno mi je bilo.

"Oče je prišel k vam na obisk?" je vprašala starejša uradnica.

"Da," sem se nasmehnil v zadregi.

"Zdaj so takšni obiski za nas Beograđane prijetni."

"Zelo prijetni."

Naglo sem vzel klobuk in plašč.

"Grem mu nasproti."

Na zunaj se mi ni videlo ničesar, počasi sem zapustil pisarno, šel mimo po dolgem hodniku in stopil iz stavbe. Že od daleč sem zagledal priletnega kmeta v beli kurtki, oprtanega z dvema polnima culama. Videlo se mu je, da še ni bil v večji tovarni, mogoče tudi v Beogradu ne. Kakor da se ni nič zgodilo, sem šel proti njemu.

"Priatelj," me je nagovoril, ko sem prišel do njega. "Gotovo poznate mojega sina, Pera Miliča, ki je uradnik tu pri vas. Njegov oče sem in prišel sem k njemu na obisk. Povej mi, prijatelj, kje ga najdem?"

"Oče, pojdite naravnost v onole stavbo. Tam ga poiščite!" Pokazal sem proti pisarni.

Kmet se mi je lepo zahvalil in nadaljeval svoj prijetno pot, jaz pa sem se skozi stranski vhod izgubil na ulico.

Praden je Perov oče prišel na moje stanovanje, sem se že peljal z vlakom proti jugu. Izstopil sem v manjšem industrijskem mestu in si poiskal dela v sladkorni tovarni. Toda ne v pisarni, marveč v skladišču kot skladiščnikov pomočnik. Tu nisem ne ročni delavec in tudi ne uradnik. Prevažam zaboje in vreče sladkorja, vodim pa tudi knjige o zalozah. Seveda svojega pravega dela nisem opustil.

Tu ne mislim ostati dolgo. Malo se popravim, pa odidem proti Soko-banji, v okolici katere se zbirajo naše čete. Bolan ne bom šel mednje. Stanje na frontah je iz dneva v dan ugodnejše, še malo pa bomo šli v poslednji spopad s sovražniki. Zelo se pazim, da me pljuča ne bi izdala.

Moram ozdraveti, popolnoma ozdraveti!

5. junija.

Kako živim, boš morda vprašala, ko boš brala te vrstice. Stanujem pri kmetičih ljudeh na robu mesta. Tovarna je blizu in se ne kažem preveč v mestu. Delam med delavci in predmestnimi ljudmi. Ostalih ne poznam, ne Srbov in tudi ne Slovencev. Moram biti še vedno

oprezen, čeprav ni več tako nevarno, kakor je bilo pred letom.

Prejšnji mesec sem se spoznal s pisateljem "Lukarjem", ki sem ga že doma na videz poznal. Že nekajkrat sva se sestala, razpravljala bolj in bolj odkrito o vseh mogočih stvareh, vse dalje večje zaupanje imam do njega, še malo pa mu bom zaupal svoje življenje zadnjih dveh let.

Vse bi bilo, samo da bi moja pljuča vzdržala in da se ne bi rana zopet odprla. Čeprav se skrbno pazim, ni nikakega vidnega napredka. Zdi se mi, da sem čedalje slabši.

Bil sem pri zdravniku; ta se je seveda čudil mojim prestreljenim pljučem. Moral sem si izmisliti zgodbo. Sicer pa: kdo ve, če mi je verjel. Prepovedal mi je vsak napor in priporočal najboljšo hrano, torej to, kar je nemogoče. Plače imam samo toliko, da se preživljam. Edini približek je košček sladkorja, ki ga lahko kdaj pa kdaj vtaknem v usta.

Oprostite, danes ne morem več. Zelo sem truden, pero mi kar pada iz rok.

8. junija

Včeraj sem dobil dve tvoji karti iz Gornje Italije. Tudi tebe je tedaj zadela usoda tisočev in tisočev? Poslali so te v koncentracijsko taborišče. Sicer pa pišeš, da si zdrava in dobre volje. Ne izgubi upanja v boljše čase, ki se nam bližajo z naglimi koraki. Če si kdaj malodušna, pogledaj na vzhod, od tam nam prihaja dvajsetkrat sem jih prečital. Ob vsaki besedi rešitev; ti jo boš dočakala.

Kako ljube so mi tvoje vrstice. Že desetkrat, se ustavljam in čitam iz nje tudi vse ono, kar si hotela in nisi smela zapisliti. Zamisljam si svoj Alenka, ki je ljubila svobodo nad vse, ki je bila najsrečnejša v planinah daleč od ljudi, ki pa je zdaj zastražena v taborišču, in hudo mi je.

Moj znanec mi je preskrbel pet tiskovin od Rdečega križa. Zdaj ti bom vsak drugi dan pisal po pet in dvajset besed. Že ves dan sestavljam prvo karto, moram izbrati besede, ki bodo povedale čim več.

10. julija

Zadnji čas sem doživel veliko razočaranje: moj dobri znanec, skoraj prijatelj zadnjih mesecev, pisatelj romanov in novel, ki sva jih z zanimanjem prebirala, mi je nenadoma obrnil hrbet. Vzrok? Ne more biti drugi: izvedel je, kdo sem. Najbrž me je kdo od Slovencev spoznal, bil sem res nekoliko nepreviden. Opozorili so ga na nevarnost, če se še nadalje družim z menoj.

Če bi bil boljši, bi zapustil mesto in odšel k svojim. A ne morem nikamor. Vse prosti čas poležavam v sadojnaku pred hišo. Kadar mi nikogar pri meni, se predajam sanjarjenju. Teže in teže mi je po domu, po Halozah, po naši slovenski zemlji, po tebi, Alenka. Obujam spomine na svoja otroška leta doma, na gimnazij-ska v Ptuj, vseučiliška v Ljubljani, na naše tajne sestanke, ognjenvite govore in drzne načrte, na izlete po širni Sloveniji, na borbe okoli Uziške Pože, predvsem nate, moja Alenka.

(Dalje prihodnjik.)

pustim vse skupaj," je slednjič brezpomembno pripomnil.

Ko je stric odšel, je postal Borovnik žalosten. Pri večerji sploh ni govoril. Molčali sta tudi žena in mati. Po večerji je takoj legel, dasi ni mogel spati. Obračal se je po postelji pozno v noč; žena, ki je ležala ob nasprotni steni, je slišala, da bedi.

"Ali ne moreš spati?" ga je vprašala.

"Skrbi me!" je kratko odgovoril mož.

"Stric je rekel, da tam ni vode," je boječ dahnila žena.

"Kdo ve!"

"In če je ni?"

"Saj pravim: teden dni še in če se voda ne pokaže, pustim vse skupaj," je mož sklenil pogovor.

Kopanje, ki ga je začel drugi dan, je enakomerno nadaljeval ves prihodnji teden. V soboto pa še ni bilo vode, čeprav je zlezal Borovnik tako globoko v zemljo, da je moral še močno zavpiti, ako je hotel doklicati ženo iz jame. Na svoj sklep, da odneha s kopanjem konec tedna, če vode še ne bo, ni več mislil. Zagrizel se je v vero, da mora priti do vode na tem kraju.

Včasih je prenehal s kopanjem, preizkušal prst, ki je sestajala iz enakomerne mase lapa in ilovice, deval jo je na jezik, da bi mogoče okusil kaj vlage. Toda prst je bila suha kakor zgoraj pri vrhu. Kdaj pa kdaj se mu je zazdelo, da čuje neko žuborenje. Takrat je legal na dno, pritiskal uho k zemlji in poslušal dolge minute, odkod bi prihajal dozdevni znak vode. Toda žuborenje se ni hotelo ponoviti in kopal je dalje.

Tudi tretjo nedeljo Borovnik ni šel v cerkev. Mrk in sam vase zatopljen je podelal okrog hiše in zdela se je, da se izogiba ženi in materi. Ženski sta s strahom opazili to spremembo; najbolj ju je vznemirjalo, da že tretjo nedeljo ni šel v cerkev, medtem ko prej ni zamudil maš brez vzroka. Naslednji teden pa je zopet kopal brez prestatka. Ženski sta mu molče pomagali in nobena si ni upala ugovarjati njegovim čudnim, zapovedujočim pogledom. Ker je bila globlino že precej velika, ni ena sama ženska zadostovala za dvigavanje zemlje iz jame; morali sta vleči obe za mastno očrnelo vrv, na katero je bila privezana kad s prstjo. Široko razkoračenih, bosih nog in s podvezanimi krili sta stali ob vodnjaku in molzli vrv, da so se jima napenjale žile na suhih bedrih in sta se jima bočila koničasta trebuha.

Po okolici se je pa raznesla čudna novica. Sosedje so si pripovedovali, da Borovnik ni pripravi pameti: venomer koplje tisti vodnjak, ne govori z nikomer, niti z ženo, ne gre nikamor in zanemara vsako drugo delo. Marsikdo, ki je bil prej iz radovednosti krenil mimo Borovnikove hiše, se je zdaj od daleč ognil samotnega poslopja. Ta in oni se je opogumil in, vseeno stopil mimo, da bi videl, kaj je na stvari. Nekateri so se celo sklonili nad globlino in začeli na ves glas v vodnjak:

"Kaj pa delaš, Borovnik?"

"Vodo iščem!" je zavpilo po kratkem presledku iz temnine.

Razen o vodi se ni dalo nič izvedeti od Borovnika. Žena je vedela toliko kot nič. Imela je objokane oči in je strahoma čakala, kaj bo. Ako ne pride kaj nepričnanega vmes, se bo zgodila nesreča. Na polju se je bližalo poletno delo, toda mož se ni zmenil niti za najnujnejše; še živine ni hotel več opravljati. Mati starka je onemela in je vsa izpita od prenapornega dela zadnjih dni čepela za pečjo; roke in noge so ji odpovedale in njeni stari možgani so s topo negotovostjo slutili zlo. Zato je molila mnogo več kot prejšnje čase.

Borovnik, ki se je ves popoldan bal, kdaj bo stric prišel o tem, se je oddahnil. Nobenega očitjanja ni bilo v vprašanju. Tako se je že davno želel govoriti s kom, ki bi mu odkrito-srečno razložil svoje skrbi in upanje. Začel je sam in na široko, kako hudo je z vodo pri hiši, kako se je oddalil za kopanje tam, ker mu je svetoval oče na smrtni postelji. Šla sta s stricem ven in si ogledala jamo, toda stric je na vse odgovorjal dvomno, malodušno. Na površju zemlje ni bilo videti, da bi mogla biti kje voda. Tam na oni strani hiše, da tam prej, ker je svet nekoliko jamast, toda ravno tukaj na robu brega!

Borovnik mu je razložil, kaj je prerokoval oče na smrtni postelji, toda stric se je namrdnil in dejal:

"Kadar človek umira, se mu blede, na to ne dam nič. Ko bi bil jaz na tvojem mestu, bi ne kopal," je pristavil čez nekaj časa.

Borovnik se je trdovratno ugriznil v ustnico. Vedno ista pesem. "Teden dni bom še kopal; če do takrat ne bo vode, pa

Udarniki iz tobačne tovarne v Ljubljani.

Tako je minilo mesec dni in še več. Vodnjak je bil že pet in dvajset metrov klobok, Borovnik pa še ni nehal kopati. Ženski sta komaj utegnili spravljati zemljo iz jame. Medtem ko je prej mož še prihajal opoldne po vrvi na dan h kosilu, je sedaj nekaj dni ostajal v globlini in mu je morala žena spuščati jed v jamo. Komaj zvečer, pozno v mrak, je zlezal na dan, sključen, ves prašen in rjav od zemlje. Tak je zaužil nekaj večerje in legel spat brez besed, popolnoma ravnodušen za vse okrog sebe.

Nekega dne pa ni nenavado dolgo prišlo znamenje iz jame, da je kad polna. Navadno jo je mož takoj napolnil, da se je dvigala venomer gor in dol. Žena se je naslanjala na bruno in držala vrv, starka pa je čepela na kupu zemlje poleg nje.

Takrat se je zasilil iz globline presunljiv, radosten, skoraj divji krik:

"Voda—voda!"

Ženski sta prvi hip onemeli od neznanega, prijetnega občutka, nato sta hkrati skočili k odprtini in zapili pogled v temno brezno.

"Ali res?" je zavpila žena na ves glas.

"Voda—voda!" je zavpilo še močnejše iz brezna.

Na ponoven klic ženske ni bilo iz jame nobenega odgovora več. Zdelo se jima je, da prihaja od spodaj neko čofotanje, nekak šum, ki je bil podoben žuborenju močnega studenca. Čez čas pa je utihnilo tudi to. Potegnili sta za vrv in ko je prišla posoda na vrh, je bila polna vode, grde, rjave, z zemljo pomenevane vode. Ko sta pomohli roke vanjo, ju je zazebljo kakor led.

Iz vodnjaka pa ni bilo nebenega znamenja več, niti odgovora na klicanje. Ko sta spustili vrv v globlino kakor druge krat, da je prilezel mož z njegovo pomočjo na vrv, se je potopila v brezno dno in nihče se je ni oprijel.

Takrat ju je obšla grozna slutnja. Spogledala sta se in kriknili od strahu: Zalilo ga je. Radost nad uspehom je mahoma razbila zla slutnja in legla na nju z vso grozo. Žena je stekla k sosedu. Ljudje so prihitali z lestvami in vrvmi na pomoč. Tesar Krivonog, ki je bil slučajno pri sosedu in se je z drugimi vred prignal na kraj nesreče, se je privezal na vrv in zlezal v vodnjak. Dolgo, dolgo so ga spuščali navzdol; nato je dal znamenje. Nekaj časa je čofodralo zdolaj v temi, nato se je zabliskalo gor do oči, ki so strmele za njim, ker je prižgal svečo.

"Utopil se je, potegnite!" je zavpil Krivonog. Može so potegnili dvojno težo in s trudom je privlekel tesar mrtvega Borovnika na vrh.

Voda pa je nenavadno hitro naraščala in v nekaj urah je napolnila vodnjak. Pričela se je razliti čez rob po bregu navzdol do njiv in travnikov, po katerih so odnesli čez dva dni mrtvega Borovnika na pokopališče.

Nedelja

Ivan Cankar

Iz tople, od rodovitne in blagodarne ljubezni spočite jesenske zemlje, iz mirno vzdramljene, otroškega pričakovanja polne noči je vzklilo preslavno jutro. Megle, ki so še leno drmale, so se vzdignile počasi znadrosne ravni, so se nato pogvale oblakoma proti nebu ter tam utonile v mladi luči. Tiho je vztrepotalo v čistem zraku, zaškrilo se je na pokosenih senožetih, v zlatem vejevju bukev, jelš in topolov. Tako je nedeljsko sonce oznanilo svoje kraljevanje.

Oznanilo ga je brez glasu. Od nikoder ni bilo ne pesmi, ne vriskanja, ne prazniške besede. Iz doline, s hribov in gričev se je pozdravljale in si odzdravljale bele cerkve; ali molčale so. Le z očmi, svetlimi, žalostnimi so se spogledavale; in zeblo jih je, čeprav so bile od gorkega sonca obžarjene.

Po široki beli cesti, po stezah preko travnikov, po strmih klančih se vijo procesije vernih kristjanov. Veliko jih je, ker v potnem svojem srcu so željni molitve in tolažbe. Ali čudo za čudo: počasi gredo, tiho in nemo; ne besede ni, komaj da je plaho šepetanje. Glave klonejo globoko, trudno klonejo životi; še tisti so starci, ki imajo mladostna lica.

Gredo, gredo in si šepetajo na skrivaj:

"Ti, kaj praviš, zakaj je umolknila Marija na Hribu. Kaj je ni več?"

Oni drugi se s prezeblimi ustmi nagne k sosedu in mu reče skoraj brez besed:

"Mislim, da je Marija umrla, ker glasu ni od nje, ki nas je vselej tako lepo pozdravljala!"

Nobene besede več, tudi plaho šepetanje je utihnilo. Gruda molči, ta naša gruda, ki je prepevala kakor nobena nikje in nikoli! Sladka, bratje, je bila njena beseda, saj ste jo slišali! Vse je bilo v nji, kar je v nas dobrega in lepega, vse,

česar se v dnu srca sramujemo in veselimo; bila je tista brezmejna, čista, materinska ljubezen, ki je pravo znamenje slovenske duše in slovenske zemlje. Ob lepem nedeljskem jutru, kadar so od holmov in hribov zapeli zvonovi, nam je bil korak lahek in prožen, lica so bila sveža, oči so gledale jasno in veselo, na ustnicah je bil smehljaj. In vsakemu je bilo takrat srce očisto, od jutranje rose oprano, kakor da smo prihajali od spovedi in obhajila. Ob tej blagoslovljeni uri ni bilo nič zlega, nič temnega v nas; bili smo verni otroci te zemlje, svoje matere, vredni njene lepote; z njo smo prepevali in vriskali, z njo žalovali, govorili smo z njo zvesto in odkritosrčno, kakor govori otrok z materjo.

Praznik, poln pesmi in veselja, je bil na nebu, na planinah, na polju in senožeti, na belih cestah, kolovozih in klančih; in bil je najlepši v naših srcih.

Milost božja, kaj se je primerilo v teh silnih časih? Gruda molči, ta naša gruda, ki je nekako tako veselo in glasno prepevala z nami! Ne game se; nobena prošnja, noben klic je ne vzdrami. Tudi nebesa molče; v vsej svetlobi svoji so ledena in neprijazna. Gozd ne šumi več, tiho je polje, škrlanci so obnemeli. Ta vesoljna tišina je vsa prežeta z brezno žalostjo; življenje ne sope več, vse je okamenelo, mrtvo.

Oj, saj ni nedelja; veliki petek je, dan trpljenja, kesanja in bridkosti; nemi kleče kristjani v tih, temni cerkvi, trkajo se na prsi, čela jim klonejo od mokrih tal. In blede ustnice šepetajo tiste velike, čeznarne ljubezni polne besede:

"Odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!"

Pritajena, šepetajoča je ta molitve, ali vendar je glasna, kajti ne zvana ni, ne orgel, niti ministrantovega zvončka. Zato ne, ker je veliki petek za vernike in za nevernike, od vzhoda do zahoda. Vdruživ je bil križan Kristus; obsojeni od farizejev, bičani in križani so bili z njim kristjani, njegovi otroci.

Ko se je zgodilo to strašno poveljanje na Golgoti, se je nebo stemnilo, se je zemlja stresla v presilni grozi. In v to grozo, v to noč je vriskanje planilo novo, svetlejšje sonce; zagrinjalo stare zaveze se je pretrgalo od vrha do tal in evangelij je nastopil svoj pot, da nese odrešenje od naroda do naroda.

Velikega petka je bilo treba za veliko nedeljo; smrti Boga samega je bilo treba, da je zazvonilo in zapelo poniznemu človeku veličastno vstajenje.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Vodnjak

Preživov Voranc

(Nadaljevanje in konec.)

Borovniku pa je bil ta vrisk, ki je privrel iz brezskrbnih prsi, silno neprijeten. Jezilo ga je, da je ravno ta človek vtaknil svoj nos v njegov vodnjak in da bo raznesel po soseski, kar je videl pri njem. Vedel je, da se mu bodo sosedje rogali, hodili bodo gledat njegovo delo ter mu odsvetovali, češ naj pusti vse skupaj. On pa mora dokončati in najti vodo. In če je ne najde? Streslo ga je ob tej misli. Toda hitro se je je iznebil in se potolažil z upanjem, da sedaj še ničesar ne ve. Razumljivo je, da pri petih metrih globine na takem svetu ni mogoče priti do vode.

Pomerjen je odšel v hišo, počepiral in se vlegel k počitku. Drugo jutro je zgodaj vstal, nakrmil živino in komaj je sonce posijalo s prvimi žarki na vrh borovega slemena, se je Borovnik že spuščal v vodnjak. Začel je kopati s podvojeno močjo in pošiljal je na vrh kad za kadjo zemlje. Kopal je, kralj lapornate plasti zemlje iz suhega dna, čuteč, da je njegov cilj nekje zdolaj v zemlji. Žena, ki je vlačila kadi in jih je od časa do časa pomagala vleči tudi starka, je slišala, kako je prihajalo iz jame sopenje, kakor bi kopal stroj, enakomerno, brez prestanka. In dno se je pogrezalo z vsakim dnem nižje, v naročje zemlje. Voda pa se ni hotela pokazati.

Borovnikova bojazan, da bo Krivonog raznesel vest o kopanju vodnjaka po vsej okolici, se je uresničila. Že prve dni so

jeli hoditi po poti, ki je vodila mimo hiše, sosedje. Može so postajali ob jami, odkimavali z glavami in skomigali z ramami ter delali resne obraze. Nekateri so ogovarjali Borovnika v globlini in bi ga bili radi izvalili na dan. A Borovnik je bil zadovoljen, da mu ni bilo treba gledati teh obrazov, iz katerih je odsevala slabo prikrito rogiranje ali pa pomilovanje, ki mu je bilo še bolj zoprno. Odgovarjal je na kratko in njegov glas se je zdel čuden, spreminjen. Sosedje so drug za drugim odhajali z neprijetnim vtisom.

Že drugi teden se je bližal koncu. Globlino je prodrla zopet za nekaj metrov bolj v naročje zemlje. Vsekakor pa delo ni tako napredovalo, kakor prvi teden. Zemlja je postajala vedno bolj suha, včasih je bilo treba prekopati cele plasti nenavadno trdega laporja, ki se je le z veliko težavo dal krhati s krampom. Težava je bila tudi z zemljo na vrhu; žena in starka nista utegnili odvažati tako množino prsti, zato so jo začeli odlagati na kup onkraj ceste. Kup je rastlel in rastlel.

V nedeljo Borovnik ni šel v cerkev. Bil je tako izmučen od neprestanega trdega kopanja, da si je zaželel počitka. Ker se voda le ni hotela pokazati, sta ga poleg utrujenosti mučila še dvom in strah pred neuspehom. Zgрозil se je ob misli, da vode tukaj sploh ne najde in da bo ves trud zastoj, vse delo za prazen nič. Režal se mu bo Krivonog. In sosedje se mu bodo rogali. Na trud bi človek še pozabil, ako bi mogel prikriti neuspeh. Tako pa ve ves svet. Popoldne je prišel k hiši stric

iz sosednje fare. Zvedel je, da koplje njegov nečak vodnjak. Kljub starosti je prišel čez hribe na obisk, da se prepriča, kaj je resnice na govorih. Ko je zagledal razkopano zemljo in globoko jamo, se je ustrašil. Skoraj boječ je pogledal Borovnika in si skrajša ni upal govoriti o vodi. Sedela sta drug ob drugem in cele ure govorila razne brezpomembne stvari; slednjič pa, ko je bilo treba oditi, se je stric nerodno odkaljšal in naravnost rekel: "Ali misliš, da bo tam voda?"

Borovnik, ki se je ves popoldan bal, kdaj bo stric prišel o tem, se je oddahnil. Nobenega očitjanja ni bilo v vprašanju. Tako se je že davno želel govoriti s kom, ki bi mu odkrito-srečno razložil svoje skrbi in upanje. Začel je sam in na široko, kako hudo je z vodo pri hiši, kako se je oddalil za kopanje tam, ker mu je svetoval oče na smrtni postelji. Šla sta s stricem ven in si ogledala jamo, toda stric je na vse odgovorjal dvomno, malodušno. Na površju zemlje ni bilo videti, da bi mogla biti kje voda. Tam na oni strani hiše, da tam prej, ker je svet nekoliko jamast, toda ravno tukaj na robu brega!

Borovnik mu je razložil, kaj je prerokoval oče na smrtni postelji, toda stric se je namrdnil in dejal:

"Kadar človek umira, se mu blede, na to ne dam nič. Ko bi bil jaz na tvojem mestu, bi ne kopal," je pristavil čez nekaj časa.

Borovnik se je trdovratno ugriznil v ustnico. Vedno ista pesem. "Teden dni bom še kopal; če do takrat ne bo vode, pa

Razstavljeni predmeti centralnih rudarskih delavnic v Trbovljah.

"PROSVETA"

2637 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravnništva kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se ista popravil Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrav. dršave in Kanado \$2.00	Za Chicago in okolice je—\$2.50
1 tednik in 6.00	1 tednik in 6.50
2 tednika in 5.00	2 tednika in 7.10
3 tednike in 4.40	3 tednike in 5.90
4 tednike in 3.50	4 tednike in 4.70
5 tednikov in 2.90	5 tednikov in 3.50

Za Evropo je \$11.00

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Prišteti se sme le one člane in družine, ki to dovolijo in ki live ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišteti, preneha biti član SNP, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravnštvu znati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNP, 2637 S. Lawdale Ave., Chicago 23, Illinois

Prišlečno pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1) Ime _____ Čl. druživa št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2) _____ Čl. druživa št. _____

3) _____ Čl. druživa št. _____

4) _____ Čl. druživa št. _____

5) _____ Čl. druživa št. _____

Mesto _____ Druživa _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!